

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΛΑΧΑΡΣΙΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παρά Θεοῦ

ΑΒΒΑ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Μεθ' ἐχθρῶν δὲκ Θεοῦ Ταρακῆς ἄς Ἰνὴ καὶ νυκτὸς διαχέου
καὶ ἰσχυρῶν ἐκείνων μετὰ τοῖς ἀντικαταστάταις αὐτῆς τειρακίας

παρὰ Θεοῦ

ἱερατικῶν ἀντικαταστάταις ἱερατικῶν

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗ ΚΟΥΡΟΠΛΑΤΟΥ

ΤΟΥ

ΕΞ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἀναχίσις

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Ἐν Βιερρῇ Θεοῦ Ἀρχίας
καὶ Ἰνὴ ἱερατικῶν Θεοῦ Θεοῦ ἱερατικῶν

1819

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ο Θ

Ἀκολουθία τῆς εἰς τὴν Δῆλον περιηγήσεως.
— Δόξα περὶ Θρησκείας.

§. α'. Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Φιλοκλέους διεκόπη ἀπὸ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δημοφῶντος. Εἶδομεν αὐτὸν τὸν νέον μακρόθεν, ὅτι συνωμίλει μὲ φιλόσοφόν τινα τοῦ Ἐλεατικοῦ σχολείου. Εἰδοποιηθεὶς περὶ τίνος ὕλης ἦτον εἰς ἡμᾶς ὁ λόγος, μὴν ἀναμένετε τὴν εὐδαιμονίαν σας, μᾶς εἶπεν, ἀπὸ ἄλλοτι, ἢ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σας. Εἶχαν ἔτι περὶ τούτου ἀμφιβολίας, ἀλλὰ πρὸ ὀλίγου μὲ τὰς εὐκρίνησαν, καὶ σᾶς βεβαιώνω ὅτι δὲν εἶναι παντελῶς Θεοὶ, ἢ, δὲν φροντίζουν περὶ τῶν ἐνθάδε πραγμάτων. Ὑιέ μου, ἀπεκρίθη ὁ Φιλοκλῆς, πολλοὺς ἀνθρώπους εἶδον τῆς ἡλικίας σου, ὅτι, δελεασθέντες ἀπ' αὐτὴν τὴν νέαν διδασκαλίαν, τὴν ἠρνήθησαν τελευταῖον, μὴν εὐρίσκοντες εἰς αὐτὴν οὐδὲν ὄφελος διὰ τὸν ἑαυτὸν τους (1). Ὁ Δημοφῶν ἐβεβαίωνεν, ὅτι ποτὲ δὲν θέλει χωρισθῆ ἀπὸ αὐτὴν, διηγούμενος τὰς ἀταπίας τῆς δεσποζούσης Θρησκείας. Ἡτίμαζε μὲ καταφρόνησιν τοῦ λαοῦ τὴν ἀμάθειαν, καὶ ἐπερίπαιζε τὰς προλήψεις μας (2). Ἀκουσον, ἀνέλαβε τὸν λόγον ὁ Φιλοκλῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν κᾶμμίαν ὑψηλοφροσύνην, δὲν πρέπει νὰ μᾶς καταφρονῆς. Ἄν ἔχωμεν λάθος, τὸ χρέος σου εἶναι νὰ μᾶς φωτίξης, ἢ νὰ μᾶς ἐλειιολογῆς. Δι' ὅ,τι ἡ ἀληθῆς φιλοσοφία εἶναι εὐμενῆς, συμπαθῆς, καὶ μάλισα κοσμία. Ἐξήγησαί μας καθαρὰ, τί μέλλει νὰ μᾶς διδάξῃ διὰ τοῦ σώματός

(1) Πλάτ. περὶ νό. ι. §. 888. (2) ὁ αὐ. αὐτ.

2 ΠΕΡΙΗΓ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛ. ΤΟΥ ΝΕ. ΑΝΑΧ.

σου; Τούτο, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἡ φύσις, καὶ ἡ τύχη διέταξαν ὅλα τὰ μέρη τοῦ παντός, καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν νομοθετῶν ὑπέβαλε τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἰς νόμους. Αὐτὰ τὰ μυθήρια ἤδη ἐφανερώθησαν. Φιλ. Φαίνεται, ὅτι μεγαλοῤῥημονεῖς δι' αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψιν. Δημ. Καὶ μάλιστα μὲ δίκκιον τρόπον. Φιλ. Δὲν ἤθελα τὸ πεισῦσαι. Ἡ ἔννοια, διὰ τὴν ὁποίαν κομπάζεις, θύναται νὰ καταπραῦνη τοῦ κακοτρόπου τὴν συνείδησιν, ἀλλὰ διὰ κάθε ἀγαθὸν ἄνθρωπον ἤθελεν ἦναι πολλὰ θλιβερά. Δημ. Καὶ τί ἤθελες σερεθῆ δι' αὐτῆς;

Σ. β. Φιλ. "Αν ἦτον ἔθνος τι εἰς τὸν κόσμον, τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελεν ἔχει ιδέαν τῆς Θεότητος, καὶ ἂν ξένος τις, φαινόμενος ἀνελπίσως εἰς τινα τῶν συναθροίσεών του, ἤθελεν εἰπῆ εἰς αὐτὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους, θαυμάζετε τὰ θαύματα τῆς φύσεως, ἀλλ' αἱ ιδέαι σας δὲν ἀνυψώνονται εἰς τὸν ποιητὴν τῆς σᾶς φανερώνω ὅτι εἶναι δημιουργητὰ ἐνὸς παυσόφου ὄντος, τὸ ὅποιον διαφυλάττει τὴν συντήρησίν του, καὶ σᾶς ἐπισκέπτεται, ὡς παιδία του. Νομίζετε δι' ἀνωφελεῖς τὰς ἀγνοουμένας, ἀρετὰς, καὶ διὰ ἀξιοσυμπάθητα τὰ ἀτιμώρητα σφάλματα, σᾶς ἀναγγέλλω, ὅτι κριτῆς ἀόρατος εἶναι πάντοτε πλησίον μας, καὶ αἱ κρυπτόμεναι ἀπὸ τὴν τιμὴν, ἢ δικαιοσύνην τῶν ἀνθρώπων πράξεις, δὲν λανθάνουσι παντελῶς τὰς θεάς του. Περιορίζετε τὴν ὑπαρξίν σας μὲ ἐκείνον τὸν μικρὸν ὄριθμὸν τῶν σιγμῶν, τὰς ὁποίας ζητεῖ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θεωρεῖτε τὸ τέρμα των μὲ φρικτὴν μουσικὴν, σᾶς δηλοποιῶ, ὅτι μετὰ θάνατον κατοικία τρυφῶν, ἢ βασάνων θέλει εἶναι ἡ μερὶς τῶν ἐναρέτων, καὶ κακοποιῶν. Μὴ σοχάζεσαι, Δημοφῶν, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, γουπετοῦντες ἐνώπιον τοῦ νέου νομοθέτου, ἤθελον δεχθῆ μὲ ἄκραν ἐπιθυμίαν τὰ δόγματά του, καὶ ἔπειτα ἔμελλον νὰ κατατρύχωνται ἀπὸ θλίψιν, ἂν ὑποχρεώνωνται ἐφεξῆς νὰ τὰ ἀρῶνται; Δημ. Ἠθελον ἔχει τοιοῦτους ἀνασεναγμοὺς, ὁποίους

δοκιμάζουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅταν ἐγείρωνται ὀπὸ ἐνύπνιον εὐφρόσυνον. Φιλ. "As ἦναι. Ἄλλὰ τέλος πάντων ἂν ἤθελες διαλύσει τὸ ἐνύπνιον τοῦτο, δὲν ἤθελες κατηγορηθῆ, ὅτι ἐσῆκωσας ἀπὸ τὸν δυσυχῆ τὴν ἀπάτην, ἡ ὁποία ἀνέβαλλε τὰς δυσυχίας του; Ὁ ἴδιος δὲν ἤθελε σε κατηγορήσει, ὅτι τὸν ἄφησας χωρὶς ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς προσβολῆς τῆς τύχης, καὶ τῆς κακοτροπίας τῶν ἀνθρώπων; Δημ. Ἦθελα ἀνυψώσει τὴν ψυχὴν του, ἐνδυναμώνων τὸ λογικόν του, καὶ ἤθελα τῷ δεῖξει, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀνδρεία συνίσταται νὰ παραδίδωται τυφλῶς εἰς τὴν ἀνάγκην.

§. γ'. Φιλ. Ποταπὴ ξένη τιμωρίας ἀπαλλαγὴ, ἔκραξε! Μὲ προσηλώνουσι μὲ σιδηρὰς ἀλύσεις εἰς τὸ ὄρος τοῦ Προμηθεῶς, καὶ, ὅταν σαρκοφάγος γυψ κατασθῆ τὰ ἐντόσθιά μου, μὲ εἰδοποιούσι ψυχρῶς πως νὰ καταπνίγω τοὺς θρήνους μου. Αἴ! Ἄν αἱ καταπιέζουσαί με δυσυχίαι δὲν ἔρχονται ἀπὸ χεῖρα, τὴν ὁποίαν δύναμαι νὰ εὐλαβῶμαι, καὶ νὰ ἀγαπῶ, εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἤθελα εἶμαι ἄλλοτι, ἢ τῆς τύχης παίγνιον, καὶ τῆς φύσεως ἀπόρριμμα. Τούλάχιστον τὸ ζωῦφιον, ταλαιπωρούμενον, δὲν ἔχει νὰ ἐντρέπεται διὰ τῶν ἐχθρῶν του τὸν θρίαμβον, μήτε διὰ τὴν γινομένην εἰς τὴν ἀδυναμίαν του καταφρόνησιν· ἀλλ' ἐγὼ, ἔξω ἀπὸ τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς ἐμὲ κοινὰ μὲ αὐτὸ, ἔχω ἐκείνο τὸ λογικόν, ὅπου εἶναι ἀπ' ὅλα σκληρότερον, καὶ τὰ ὀξύνει ἀκαταπαύτως διὰ τῆς προβλέψεως τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἔπονται, καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς κατασάσεώς μου μὲ τὴν τῶν ὁμοίων μου. Ἀπὸ πόσα δάκρυα ἤθελε μὲ ἐλευθερώσει ἐκείνη ἡ φιλοσοφία, τὴν ὁποῖαν νομίζεις χωρικὴν, καὶ ἡ ὁποία μὲ διδάσκει, ὅτι κἀνὲν δὲν γίνεται ἐπὶ τῆς γῆς ἄνευ τῆς θελήσεως, ἢ ἀδείας ἐνὸς ὑπερτάτου ἄνθρωπος (1). Δὲν ἠξεύρω, ἂν μ' ἐδιάλεξε νὰ μὲ τιμωρῆ· ἀλλ' ἐ-

(1) Θεόργ. γινῶ. σί. 165.

4 ΠΕΡΙΗΓ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛ. ΤΟΥ ΝΕ. ΑΝΑΧ.

πειδὴ ὁ αἴτιος τῶν ταλαιπωριῶν μου εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ τῶν ἡμερῶν μου αἴτιος, ἔχω δίκαιον νὰ θέλγωμαι, ὅτι δύναται νὰ γλυκάνῃ τὴν πικρότητα των, ἢ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἢ μετὰ θάνατον (1). Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἤθελεν εἶναι δυνατόν, ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ καλλιτέρου ἡγεμόνος, νὰ κατασαθῇ ἐν ταύτῳ πλήρης, καὶ ἐλπίδος, καὶ δυσυχίας; Εἶπέ μοι, Δημοφῶν, ἤθελες γένῃ τόσον ὠμός, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνησαι εἰς ἐκείνας τὰς ἐλεεινολογίας μὲ βλαπτικὴν περιφρόνησιν, ἢ μὲ ψυχρολόγους εἰρωνείας;

Σ. δ'. Δημ. Ἦθελα ἀντιτάξῃ εἰς αὐτὰς τὸ παράδειγμα τινῶν φιλοσόφων, οἵτινες ὑπέφερον τὸ μῖσος τῶν ἀνθρώπων, τὴν πτωχείαν, τὴν ἐξορίαν, καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν καταδρομῶν μᾶλλον, ἢ νὰ ἐπιβουλευθῶσι τὴν ἀλήθειαν. Φιλ. Ἦγωνίζοντο ἐν σαθερᾷ μεσημβρίᾳ, ἐπίτινος μεγάλου θεάτρου, ἐνώπιον τοῦ παντός, καὶ τῶν μεταγενεσέρων. Ἐμπρὸς εἰς παρομοίους θεατὰς καθεὶς γίνεται γενναϊότατος (2). Ὅποιος θρηνεῖ εἰς τὸ σκότος, οὗτος ὀδύρεται ἄνευ μαρτύρων, καὶ αὐτὸν πρέπει νὰ ἐνδυναμώνωμεν. Δημ. Στέργω νὰ ἀφήσω εἰς τὰς ἀδυνάτους ψυχὰς τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἰς αὐτὰς δίδεις. Φιλ. Ἐχουσιν ἀνάγκην ἐπίσης νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν παθῶν τους. Δημ. Αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν· ὁμως πάντοτε λέγω, ὅτι ψυχὴ γενναία, χωρὶς τὸν φόβον τῶν Θεῶν, καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, δύναται νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς σκληρότητας τῆς εἰμαρμένης, καὶ νὰ ἐργάζεται ἔτι τὰ δυσχερῆ ἔργα τῆς αὐστηροτέρας ἀρετῆς. Φιλ. Συμφωνεῖς ἄρα ὅτι αἱ προλήψεις μου εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ εἰς τοῦτο εἶσαι σύμφωνος μὲ ὅλους τοὺς νομοθέτας (3).

(1) Πλά. δημ. ε. §. 613. (2) αὐτ. (3) Ἰκπόδ. δημ. παρα Στραβ. μα. §. 250. Ζάλλ. αὐτ. Χαρώνδ. αὐτ. μβ'. 269. Ἑρμιπ. παρα Πορφ. περὶ ἀποχ. δ'. 22.

Ἄς ἐξετάσωμεν κατὰ τὸ παρὸν, ἂν αὐταὶ δὲν ἦναι ἐπωφελεῖς εἰς τὰς ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον προνόμια, καὶ δοξάζουσι ὅτι εὐρίσκουσιν εἰς μόνας τὰς ἀρετὰς τῶν δυνάμιν ἀνίκητον. Σὺ εἶσαι ἀναμφιβόλως τῆς αὐτῆς συμμορίας, καὶ πρέπει νὰ ἔχῃς εἰς τοῦτο τὰς αἰτίας σου· ἄς ἀρχήσωμεν νὰ συγκρίνωμεν τὰ δόγματά σας μετὰ τὰ ἰδικά μας. Ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ὑπάρχουσι διὰ τὸν ἄνθρωπον νόμοι πρότεροι ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην νομοθεσίαν (1). Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκβλύζοντες ἀπὸ τὸ ὑπέρτατον ὄν, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὸ πᾶν, καὶ τὸ διατηρεῖ, εἶναι οἰκειότητες, τὰς ὁποίας ἔχομεν μετὰ αὐτὸ, καὶ μετὰ τοὺς ὁμοίους μας. Τὸ νὰ ἐργαζώμεθα ἀδικίαν σημαίνει νὰ τοὺς ἀνατρέπωμεν, σημαίνει νὰ ἐπαναστατώμεν καὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ κατὰ τοῦ πρώτου ποιητοῦ τῆς εὐταξίας, μετὰ τὴν ὁποίαν συντηρεῖται ἡ κοινωνία. Ὑμεῖς λέγετε ἐξ ἐναντίας, ὅτι τὸ ἰσχυρότατον δικαίωμα εἶναι μόνη ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἐχάραξεν εἰς τὴν καρδίαν μας (2). Τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπ' αὐτὴν, ἀλλ' ἀπὸ νόμους αὐτοθελήτους, οἵτινες προσδιορίζουσι τὸ δίκαιον ἀπὸ τὸ ἀδίκον καὶ τὸ τίμιον ἀπὸ τὸ ἀτιμον. Αἱ πράξεις μου καθ' ἑαυτὰς ἀδιάφοροι, μεταμορφοῦνται εἰς ἐγκλήματα διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν αἰρετῶν συμφωνιῶν τῶν ἀνθρώπων (3).

§. ε'. Ἄς ὑποθέσωμεν κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι καὶ οἱ δύο πολιτευόμεθα κατὰ τὰς ἀρχὰς μας, βάλλοντες τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἔνθα ἡ ἀρετὴ, περικυκλουμένη ἀπὸ δοκιμὰς, ἔχει χρεῖαν ἀπὸ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις. Ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους ἄς τεθῶσι τιμαὶ, πλούτη, ὑπόληψις, καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν λαμπροτήτων, ἐξ ἄλλου δὲ ἄς τεθῇ ἡ ζωὴ σου εἰς κίνδυνον, ἡ γενεὰ

(1) Ξεν. ἀπορν, δ'. §. 807. Ἄρισ. μεγ. πρ. α'. κεφ. λδ'. (2) Παρὰ Πλά. περὶ νό. §. 890. Παρ' Ἄρισ. αὐτ. (3) Θεοδ. παρὰ Λαερ. β'. §. 99. ο αὐ. παρὰ Σουί, εἰς Σωκρ.

6 ΠΕΡΙΗΓ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛ. ΤΟΥ ΝΕ. ΑΝΑΧ.

σου παραδεδομένη εἰς ἔνδειαν, καὶ ἡ μνήμη σου εἰς ὄνειδος. Ἐκ-
λεξοῦ, Δημοφῶν. Σοῦ ζητοῦσι μόνον ἀδικίαν. Σημείωσαι πρῶτον,
ὅτι θέλουσιν ἐνδύσει τὴν χεῖρά σου μὲ τὸν δακτύλιον, ὁ ὁποῖος
καθίσα τὸν Γύγην ἀράτον (1). δηλαδὴ ὁ αἴτιος, καὶ συνερ-
γὸς τοῦ ἐγκλήματός σου θέλει προσπαθεῖ ἀσυγκρίτως ἀπὸ σέ
περισσότερον διὰ τὸ παραπέμψῃ εἰς τὴν λήθην· καὶ ἢ θελε
φανερῶθῃ τί ἔχεις νὰ φοβῆσαι; τοὺς νόμους; θέλουσι βάλῃ
εἰς αὐτοὺς σιωπὴν. Τὴν κοινὴν δόξαν; τότε μόνον κατὰ σοῦ
ἐπανίσταται, ὅταν ἀνθίστασαι. Τοὺς δεσμούς σου μὲ τὴν πολι-
τικὴν κοινωνίαν; Μέλλει νὰ τοὺς διαρρήξῃ, ἀφ' οὗ σέ παρα-
δώσῃ εἰς τὰς καταδρομὰς τοῦ δυνατοῦ. Τὰς συνειδήσεις σου;
Αὐταὶ εἶναι προλήψεις νηπιότητος, αἱ ὁποῖαι θέλουσι διαλυ-
θῇ, ὅταν περισκεφθῆς τοῦτο τὸ ἀξίωμα τῶν συγγραφέων, καὶ
παλιτικῶν σου, ὅτι πρέπει νὰ κρίνῃ καὶ νῆεις περὶ δικαίου καὶ ἀ-
δίκου καθ' οἷα τινὰς ὠφελείας δύναται νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὸ ἓν, ἢ
ἀπὸ τὸ ἄλλο (2). Δημο. Αἴτια εὐγενέστερα εἶναι ἰκανὰ νὰ μὲ
περικρατῶσιν. Ὁ ἔρωσ τῆς εὐταξίας, τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς,
καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἰδίου ἐμαυτοῦ μου. Φιλ. Ἄν αὐτὰ τὰ ἀξιοσέ-
βασα αἴτια δὲν ἦναι ἐμψυχωμένα ἀπὸ ἀρχὴν ὑπερφυσικὴν, τίς
δὲν ἔχει νὰ φοβῆται, μήπως τόσον ἀδύνατοι κάλαμοι ἤθελον
συντριφθῇ ὑπὸ τὴν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποκείμενοι;
Τί ἄρα! Θαρρείς ὅτι εἶσαι δεδεμένος ἰσχυρὰ ἀπὸ δεσμούς, τοὺς
ὁποῖους σὺ ὁ ἴδιος ἐτεχνεύθης, καὶ τῶν ὁποίων τὸ κλειδίον βα-
σῆς; Θυσιάζεις τὴν ζωὴν σου, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχεις εἰς τὸν κόσ-
μον ποθεινότερον, διὰ νὰ τρέφῃς τὸν ναῦν σου μὲ ἀφηρημένα
παύγματα, καὶ τὴν καρδίαν σου μὲ πεπλασμένα αἰσθήματα!
Εἰς τὴν χάσιν τῆς ἐκπτώσεως, ἐν ἢ κατεκρίθης, εἰς τὰς ἐπω-
νυμίας, τὰς ὁποίας ἐδέχθης νὰ νομίζῃσαι σκιά, κόνις, ζωῦφιον,
φαντάζεσαι ὅτι αἱ ἀρεταί σου εἶναι καὶ τι, ὥσε νὰ ἔχῃς χρεῖαν

(1) Πλάτ. Δημοκ. ε. §. 612. (2) Δύσ. παρὰ Πλουτ. ἀποφθ. Λακ. 229.

ἀπό τὴν τιμὴν σου, καὶ ἡ διατήρησις τῆς εὐταξίας νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν, ἣν μέλλεις νὰ κάμῃς, ἐκλογὴν; "Ὁχι· μὴ μεθύνῃς ποτὲ τὸ οὐδὲν, παρεχόμενος εἰς αὐτὸ ἔπαρσιν. Ποτὲ ὁ ἀληθὴς πρὸς δικαιοσύνην ἔρως δὲν μετατοπίζεται τόσο εὐκολὰ ἀπὸ φανησιασμὸν ἐφήμερον· καὶ ἐκεῖνος ὁ αὐτοκρατορικὸς νόμος, ὅς τις βιάζει τὰ ζῶα νὰ προτιμῶσι τὴν διατήρησίν τους ἀπὸ ὀλόκληρον τὸ πᾶν, δὲν θέλει ἀνατραπῆ, ἢ μεταβληθῆ ποτὲ, ἢ, ἀπὸ νόμον ἔτι αὐτοκρατορικώτερον. "Ὅσον δὲ ἡμᾶς, κἀνὲν δὲν ἠθέλε δικαιοῦσαι ἐνώπιόν μας τὰς πτώσεις μας· ἐπειδὴ τὰ χρεῖμας ποτὲ δὲν εἶναι ἀντίθετα μὲ τὰ ἀληθῆ συμπεφουρτά μας. Κᾶν ἡ εὐτέλεια μᾶς κρύπτη εἰς τὸν κόλπον τῆς γῆς, καὶ ἡ δύναμις μᾶς ὑψῶνῃ ἕως εἰς τοὺς οὐρανοὺς (1), ὅμως εἴμεθα ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ ἐνώπιον κριτοῦ, τοῦ ὀποίου οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀκοίμητοι εἰς τὰς πράξεις, καὶ ἐννοίας μας (2), καὶ μόνος αὐτὸς δίδει διαταγὴν εἰς τὴν εὐταξίαν, ἐσχυρὰ θέλητρα εἰς τὴν ἀρετὴν, πραγματικὴν ἀξίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ νόμιμον θεμέλιον εἰς τὴν δόξαν, τὴν ὀποίαν ἔχει παρ' αὐτοῦ. Εὐλαβοῦμαι τοὺς κειμένους νόμους· ἐπειδὴ ἐκρέουσι ἀπὸ τοὺς, ὅσους ὁ Θεὸς ἐχάραξεν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου (3). Φιλοτιμοῦμαι διὰ τὴν συναίνεσιν τῶν ὀμοίων μου· ἐπειδὴ φέρουσι, ὡς ἐγὼ, εἰς τὸ πνευμάτων ἀκτινάτινα τοῦ φωτός του, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς των τὰ σπέρματα τῶν ἀρετῶν, τῶν ὀποίων τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπνέει εἰς αὐτούς. Φοβοῦμαι τελευταῖον τὰς συνειδήσεις μου, αἱ ὀποῖαι μὲ κάμνουσι νὰ ἐκπίπτω ἀπὸ ἐκείνην τὴν μεγαλειότητα, τὴν ὀποίαν ἀπέκτησα, ἐκπληρῶν τὰ προσάγματά του. "Ὡς, τὰ ἀνισάθμια, τὰ ὀποῖα σὲ περικρατοῦσι εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀβύσσου, τὰ ἔχω ὅλα, καὶ περὶ πλέον ἔχω ἀνωτέραν δύναμιν, ἣτις δίδει εἰς αὐτὰ γενναίαν ἀνδρίσασιν.

(1) Πλα. 905, (2) Ξευ. α'. 728. (3) Ἀρχ. παρὰ Στοβ λόγ. μᾶ § 267.

§ ΠΕΡΙΗΓ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛ. ΤΟΥ ΝΕ. ΑΝΑΧ.

§. 5. Δημ. Ἐγνώρισα ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν πισεύουσι τίποτε, καὶ τῶν ὀπαίων τὸ πολίτευμα, καὶ ἡ ἀγαθότης ἐχρημάτισαν ἀμίμητα (1). Φιλ. Καὶ ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ προβάλω εἰς ἐσὲ περισσοτέρους, οἵτινες τὰ ἐπίσειον ὅλα, καὶ ἦσαν ἀχρειέσατοι πάντοτε. Τί ἄρα ἐκ τούτου πρέπει νὰ συμπεράνη κανεῖς; Βέβαια, ὅτι καὶ οὗτοι, καὶ ἐκεῖνοι ἔκαμνον ἐναντίον τῶν ἀρχῶν τους, οἱ μὲν, ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν, οἱ δὲ, τὸ κακόν. Πράξεις παρόμοιαι, μὴ ἔχουσαι καμμίαν συνέπειαν, δὲν πρέπει νὰ χρηματίσωσι κανῶν. Ὁ σκοπός μας εἶναι νὰ ἡξεύρωμεν, ἂν ἀρετὴ, θεμελιωμένη εἰς νόμους, τοὺς ὁποίους πισεύουσιν ὅτι ἦλθον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἤθελεν ἦναι καθαρωτέρα καὶ σερευτέρα, παραμυθητικωτέρα καὶ εὐμαρεςτέρα, ἢ ἀρετὴ, θεμελιωμένη μόνον εἰς τὰς ἀσάτους τῶν ἀνθρώπων δόξας. Δημ. Σ' ἐρωτῶ κ' ἐγὼ ἐκ μέρους μου· ἂν ἡ ὑγιὴς ἠθικὴ δύναται ποτε νὰ συμφωνήσῃ μὲ πίσιν, ἧτις προσπαθεῖ νὰ φθείσῃ τὰ ἠθῆ, καὶ ἂν ἡ ὑπόθεσις ἐνὸς σωροῦ Θεῶν ἀδίκων, καὶ σκληρῶν δὲν ἦναι ἡ ἀτοπωτέρα ιδέα, ἧτις ἠμπορεῖ νὰ ἔμβῃ ποτὲ εἰς τὸν νοῦν τὸν ἀνθρώπινον. Ἡμεῖς ἀρνούμεθα τὴν ὑπαρξίν τους, καὶ Σεῖς αἰσχροῦς τοὺς ἀτιμάζετε, ποῖοι ἄρα εἶναι ἀπεβέσεροι (2); Φιλ. Οἱ Θεοὶ οὗτοι εἶναι ποιήματα τῶν χειρῶν μας· ἐπειδὴ ἔχουσι τὰ ἐλαττώματά μας. Ἡμεῖς ἀγανακτοῦμεν ἀπὸ ἐσῆς περισσότερο διὰ τὰς, ὅσας εἰς αὐτοὺς ἀποδίδουσιν, ἀδυναμίας. Ἀλλ' ἐὰν φθάσωμεν νὰ καθαρίσωμεν τὴν λατρείαν ἀπὸ τὰς δεισιδαιμονίας, αἱ ὁποῖαι τὴν ἐδυσμόρφωσαν, ἤθελες γένη εἰς τὸ ἐξῆς πρόθυμος νὰ ἀποδίδῃς εἰς τὴν θεότητα τὴν ὀφειλομένην παρ' ἡμῶν εἰς αὐτὴν προσκύνησιν, Δημ. Ἀπόδειξά μοι, ὅτι ὑπάρχει, ἔχει δὲ ἡμᾶς πρόνοιαν, καὶ κλίνω γόνυ ἐνώπιόν της. Φιλο. Εἰς ἐσὲ ἀνήκει νὰ ἀπο-

(1) Πλά αὐτ. Κλημ. Ἀλεξ. προτρεπ. §. 21—2. (2) Πλούτ. περὶ δεισιδ. §. 169. Bayle pens. sag la com. t. 1. p. 116.

δείξης ὅτι δὲν ὑπάρχει. Ἐπειδὴ σεῖς μόνοι πολεμεῖτε δόγμα, τὸ ὁποῖον τόσοι λαοὶ φυλάττουσιν ἀνέκαθεν. Ὅσον δι' ἐμέ, εὐχαριστοῦμαι νὰ ἀποβάλω μόνον τὸ περιπαικτικόν, καὶ ὑπεροτικὸν ἄσφον, ὅπου κατ' ἀρχὰς ἔλαβες. Ἐξ ἀρχῆς ἠθέλησα νὰ συγκρίνω τὴν διδασκαλίαν σου μετὰ τὴν ἐδικήν μου, καθὼς παρεβάλλουσι δύο φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραλληλίαν ἠθέλησε προκύψει, ὅτι, κάθε ἄνθρωπος ὢν, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς σου, τὸ πλήρωμα ὅλων τῶν πραγμάτων, πρέπει νὰ τὰ ἀναφέρῃ ὅλα μόνον εἰς τὸν ἑαυτόν του (1), καὶ καθ' ἡμᾶς ἔστι, τὸ πλήρωμα ὅλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἴδιος Θεὸς (2), καὶ κατὰ τὸ πρωτότυπον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ῥυθμίζωμεν τὰ αἰσθητά, καὶ τὰς ἐνεργείας μας (3). Ἐρωτᾶς, ποῖον ὑπόμνημα μαρτυρεῖ τῆς θεότητος τὴν ὑπαρξίν. Σοὶ ἀποκρίνομαι, τὸ πᾶν, ἡ θαμβωτικὴ λάμψις, καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς τῶν ἀσέρων κίνησις, ὁ διοργανισμὸς τῶν σωμάτων, ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν ἀνκριθιτῶν ὄντων· ἐν συντόμῳ ἐκεῖνο τὸ ὅλον ὀλικῶς, καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀξιοθαύμαστα μέρη κατ' ἰδίαν, ἐν οἷς ἀσφάπτει τὸ ἐκμαγεῖον θείας τινὸς δυνάμεως, ἐν οἷς ὅλα παριστώσι μεγαλεῖον, σοφίαν, ἀναλογίαν, καὶ ἀρμονίαν. Πρὸς τούτοις ἐπιφέρω τὴν συναίνεσιν ὅλων τῶν λαῶν (4), ὅχι διὰ νὰ σὲ ὑποτάξω διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς δεσποτείας, ἀλλ' ὅτι ἡ πεποίθησις των, σερευμένη πάντοτε εἰς τὴν αἰτίαν, ἡ ὁποία τὴν παρήγαγεν, εἶναι μαρτυρία ἀναντιρρήτος τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν εἰργάζονται πάντοτε αἱ ἐξάίσιαι καλλοναὶ τῆς φύσεως (5). Ὁ λόγος σύμφωνος μετὰ τὰ αἰσθητήριά μου δείχνει εἰς ἐμέ ἔτι ἀπὸ τοὺς τεχνίτας τὸν μᾶλλον ἐξάίρετον εἰς τῶν ποιημάτων τὸ μεγαλοπρε-

(1) Πρωταγ. παρὰ Πλά. ἐν Θεαιτ. §. 167—70. Σέξ. ἐμπ. Πυρ' ρ' ὑποθ. α'. κεφ. λβ'. (2) Πλά. περὶ νό. δ'. 716. (3) ὁ αὐτ. Ἐπισ. π'. 354. (4) ὁ αὐτ. περὶ νό. ε'. 886. Ἄρισ. περὶ οὐρ. α'. γ'. (5) Πλά. αὐτ. Ἄρισ. παρὰ Κικέρ. περὶ φύσ. Θε. β'. κεφ. λζ'.

πέσαντον. Βλέπω ἄνθρωπον περιπατοῦντα, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι ἔχει ἐσωτερικῶς δύναμιν ἐνεργητικὴν, τὰ διαβήματα του τὸν ὀδηγοῦσιν, ὅπου θέλει νὰ ὑπάγῃ, καὶ συμπεραίνω ἐκ τούτου, ὅτι ἐκείνη ἡ δύναμις συνδέει τοὺς τρόπους του μὲ τὸ σκοπούμενον τέλος." Ἄς ἐπεξεργασθῶμεν αὐτὸ τὸ παράδειγμα. "Ὅλη ἡ φύσις εἶναι εἰς κίνησιν· ἔχει ἄρα πρῶτον αἷτιον. Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι ὑποκειμένη εἰς τάξιν σαθεράν· ὑπάρχει ἄρα ὑπερτάτη οὐσία." Ἔως ἐδῶ τελειώνει ἡ ὑπουργία τοῦ λογικοῦ μου. "Ἄν τὸ ἀφήσω νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, ἤθελα καταστήσει ὁμοίως, καθὼς πολλοὶ φιλόσοφοι, νὰ ἀμφιβάλλω ἔτι καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεώς μου· ὅσοι ἔτι τῶν φιλοσόφων διαβεβαιοῦσιν, ὅτι ὁ κόσμος ἦτον διὰ παντός, δέχονται οὐχ ἦττον αἰτίαν προκαταρκτικὴν, ἥτις ἀπὸ ὅλην τὴν αἰδιότητα ἐνήργει περὶ τὴν ὕλην· ἐπειδὴ, κατ' ἐκείνους, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς σειρὰν εὐτάκτων, καὶ συμφώνων κινήσεων, χωρὶς νὰ ἀναδράμῃ εἰς ἓνα νοερὸν αἷτιον (1).

§. ζ'. Δημ. Αὐταὶ αἱ ἀποδείξεις δὲν ἀνεχαίτισαν παρ' ἡμῖν τὰς προόδους τοῦ ἀθεϊσμοῦ. Φιλ. παρομοίᾳς προόδους χρεωσοῦσιν εἰς τὴν ὑψηλοφροσύνην, καὶ ἀμάθειαν (2). Δημ. Τὰς χρεωσοῦσιν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν φιλοσόφων. Ἠξεύρεις τὰ φρονήματά των περὶ τῆς ὑπάρξεως, καὶ φύσεως τῆς Θεότητος (3). Φιλ. Τοὺς ὑποπεύονται, τοὺς κατηγοροῦσιν, ὡς ἀθέους (4)· ἐπειδὴ δὲν οἰκονομοῦσιν ἱκανῶς τὰς δόξας ταῦ πλήθους· ἐπειδὴ τολμῶσι νὰ δέχωνται ἀρχὰς, τῶν ὁποίων τὰς ἀκολουθίας δὲν προβλέπουσιν· ἐπειδὴ, ἐρμηνεύοντες τὴν δημιουργίαν, καὶ τὸν μηχανισμόν τοῦ παντός, ὑπεδαυλῶνοντο τυφλῶς εἰς τὴν μέθοδον τῶν φυσικῶν, καὶ δὲν καλοῦσιν εἰς βοήθειάν τους κἀμμίαν αἰτίαν ὑπερφυσικὴν. Τινὲς πολλὰ ὀλίγοι ἀπ' αὐτοὺς ῥητῶς ἀπερρίπτουσιν αὐτὴν τὴν αἰτίαν, καὶ αἱ λύσεις

(1) Ἀριστ. Μεταφ. ιδ'. κεφ. ζ'. (2) Πλάτ. περὶ νο. ε. §. 886. (3) ἔρα τῆς σημ. (4) Bayle, contin. des pens Sur le cona. t. 3, §. 21—6.

των εἶναι τόσον ἀκατανόητοι, ὅσον εἶναι καὶ ἀνίσχυροι. Δημ. Καὶ αὐτὰ αἱ ἴδιαι ιδέαι, τὰς ὁποίας ἔχουσι περὶ θεότητος, εἶναι τοιαῦται. Ἡ οὐσία της δὲν εἶναι γνωστὴ, καὶ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ, ὅ,τι δὲν καταλαμβάνω. Φιλ. Προβάλλεις ψευδὲς συμπέρασμα. Ἡ φύσις δὲν σοι προσφέρει εἰς κάθε σιγμὴν μυστήρια ἀκατανόητα; Ὁμολογεῖς ὅτι ἡ ὕλη ὑπάρχει, χωρὶς νὰ γνωρίζῃς τὴν οὐσίαν της· ἠξεύρεις ὅτι ὁ βραχίον σου ὑπόκειται εἰς τὴν θέλησίν σου, χωρὶς νὰ κατανοῆς τὸν δεσμὸν τῆς αἰτίας μετὰ τὸ αἰτιατόν. Δημ. Μὰς ὁμιλοῦσιν ἄλλοτε μὲν περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ, ἄλλοτε δὲ περὶ πολλῶν· ἐγὼ μὲ ὅλον τοῦτο βλέπω τόσα ἀτελῆ, ὅσα καὶ ἀντίθετα εἰς τὰ ἀποδιδόμενα τῆς θεότητος. Ἡ σοφία της ἀπαιτεῖ νὰ διατηρηῆται ἐπὶ τῆς γῆς ἡ εὐταξία, καὶ εἰς αὐτὴν θριαμβεύει φανερὰ ἡ ἀταξία. Εἶναι δικαία, καὶ ἐγὼ τιμωροῦμαι, χωρὶς νὰ ἦμαι ἄξιος. Φιλ. Ἐκ πρώτης ἀρχῆς τῶν πολιτικῶν κοινωνιῶν, ἐπίστευσαν, ὅτι τὰ πνεύματα, τὰ ὁποία ἐνοικοῦσιν εἰς τοὺς οὐρανόους ἀσέρας, ἐφρόντιζον διὰ τοῦ παντὸς τὴν διοίκησιν· οἱ θνητοί, ἐπειδὴ ἐτίμων τὴν μεγάλην αὐτῶν δύναμιν, προσέφερον εἰς αὐτὰ θυσίας, καὶ ἐλάτρευον τοὺς δούλους, ἀμελοῦντες σχεδὸν δι' ὅλου τὸν ἡγεμόνα. Μὲ ἄλον τοῦτο ἡ ἐνθύμησις του διεφυλάττετο διὰ παντὸς, καὶ εἰς ἄλλους τοὺς λαούς (1). Θέλεις εὐρηχὴν αὐτῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἰσθητὰ εἰς τὰ ἀρχαιότερα ὑπομνήματα, καὶ μαρτυρίας μᾶλλον ἀληθεστέρας εἰς τὰ συγγράμματα τῶν νεωτέρων φιλοσόφων. Ἴδου τὸ πρωτεῖον, ὅπου ὁ Ὅμηρος ἀποδίδει εἰς ἕνα τῶν ὑποκειμένων τῆς δημοσίας λατρείας. Ὁ Ζεὺς εἶναι πατὴρ θεῶν, καὶ ἀν-

(1) Πράξ. τῶν Ἀποστ. κεφ. δ'. §. 35. 17. 23. καὶ 28. Παῦλ. πρὸς Ρώμ. κεφ. α'. εἰδ. 21. Jablonck. panth. l. 1. c. 2. p. 38. id. in proleg. §. 22. freret défens. de la chronol. 335. Bruck. hist. philo. l. 1. p. 477. Gudw. c. 4. §. 14.

12 ΠΕΡΙΗΓ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛ. ΤΟΥ ΝΕ. ΑΝΑΧ.

Φρώπων. Περίελθε τὴν Ἑλλάδα, θέλεις εὖρη τὸ ὄν μόνον προσκυνούμενον ἀπὸ πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ κατ' ἐξοχὴν (1), καὶ εἰς πολλὰς πόλεις, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰψίσοῦ (2). Ἄκουσον μετὰ ταῦτα τὸν Τίμαιον, Ἀναξαγόραν, καὶ Πλάτωνα. Μόνος ὁ Θεός, λέγουσι, διέταξε τὴν ὕλην, καὶ παρήγαγε τὸν κόσμον (3). Ἄκουσον τὸν Ἀντισθένην, μαθητὴν τοῦ Σωκράτους. Πολλὰ θεότητες λατρεύονται, ἀλλ' ἡ φύσις ἀποδεικνύει μίαν (4). Τελευταῖον ἄκουσον τοὺς Πυθαγορείους. ὅλοι ὀνομάζουσι τὸ πᾶν, ὡς ζράτευμα κινούμενον κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ζρατηγοῦ, ἢ, ὡς εὐρύχωρον μοναρχίαν, ἐν ἣ τὸ πλήρωμα τῆς δυνάμεως ἐφεδράζεται εἰς τὸν μονάρχην (5). Ἀλλὰ διὰ τί νὰ ὀδύωμεν εἰς τὰ πνεύματα, τὰ ὅποια παρ' αὐτοῦ προσδιορίζονται, ἀξίαν, ἢ ὅποια ἀνήκει μόνον εἰς αὐτόν; Τοῦτο προῆλθεν ἐκ τούτου· ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πολὺν καιρὸν διὰ τινος καταχρήσεως συνεισήγαγον εἰς ὅλας τὰς γλώσσας αὐτὰς τὰς λέξεις Θεός, καὶ Θεῖον, αἱ ὅποια πολλάκις φανερώουσι ὑπεροχὴν μόνον βαθμοῦ, ἢ ἕξοχόν τινα ἀξίαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἀσώτως ἐπιδαφιλεύονται εἰς τοὺς ἡγεμόνας, οἵ τινες ἐνεδύθησαν τὴν δυνάμιν του, εἰς τὰ πνεύματα, τὰ ὅποια ἐπλήρωσεν ἀπὸ τὰ φῶτά του, καὶ εἰς τὰ ποιήματα, ὅσα ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς χεῖράς του, ἢ ἀπὸ τὰς ἐδικάς μας (6). Τόσον μέγας εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, ὥστε, ἀπὸ ἓν μέρος, δὲν ἔχουσι τρόπον νὰ ἀνυψώσωσι τὰ ἀνθρώπινα μεγαλεῖα, ἢ συγκρίνοντές τα μὲ τὰ ἐδικά του, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, δυσκο-

(1) Πανσ. π'. κεφ. λς'. (2) ὁ αὐτ. α'. κς'. ἔτι ι., λς'. (3) Τίμ. περὶ ψυ. κέσ. Πλά. εἰς Τίμ. Ἀναξ. παρὰ Πλουτ. ἀρέσκ. α'. κεφ. ζ'. (4) Cicero. de nat. deon. l. 1. c. 13. Lactant. instit. divin. l. 1. c. 5. Πλουτ. περὶ χρησ. ἐκκελ. §. 420. (4) Ἀρχύ. περὶ ἡθ. παρὰ Στοβ. λό. α' §. 15. Σθει. αὐτ. λό. μς'. §. 332. (6) Μέγαλδ. παρ' αὐτ. λό. λβ'. §. 13. Cicerit. ars. erit. sect. 1. c. 2. Moshem. in Cudw. c. 4. §. 5.

λεύονται νὰ ἐννοῶσιν ὅτι δύναται, ἢ καταδέχεται νὰ ταπεινώνη ἕως εἰς ἡμᾶς τὰς θεωρίας του.

§. η'. Σεῖς, οἳ τινες ἀρνεῖσθε τὴν ἀπειρίαν του, ἐσκέψθε πότε περὶ τῆς πληθύος τῶν ὑποκειμένων, τὰ ὅποια ὀνοῦς, καὶ τὰ αἰσθητήριά σας δύνανται νὰ περιέχωσι; Τί! Ἡ θεωρία σου ἐκτείνεται ἀπόνως εἰς μέγαν ἀριθμὸν σαδίων, καὶ ἡ ἐδική του δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ διέλθῃ τὴν ἀπειρίαν; Ὁ νοῦς σου φέρεται ἐν ἀκαρεῖ σχεδὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Σικελίαν, καὶ Αἴγυπτον, καὶ ὁ ἐδικός του εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκτανθῆ εἰς ὅλον τὸ πᾶν(1); Καὶ σὺ, ὅς τις βάλλεις ὅρια εἰς τὴν ἀγαθότητά του, ὡσάν νὰ ἐδύνατο νὰ ἦναι μέγας, χωρὶς νὰ ἦναι ἀγαθός, πιστεύεις ὅτι ἤθελεν ἀπαξιοῖ τὸ ποίημά του; καὶ ἤθελεν ἦναι εὐκαταφρόνητον εἰς τὰς θεάς του κἄν ἐν ζωῦφιον, κἄν ἐν βλασαρί χόρτου; καὶ διὰ τοῦτο ἐνέδυσσε τὸν ἄνθρωπον μὲ ἀξίας ὑψηλὰς(2), ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ἀνάγκην, καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν γνωρίσῃ, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἔπειτα διὰ πάντα ἀπὸ τὴν θεωρίαν του; Ὁχι, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω ὅτι κἄνεις πατὴρ ἀλησμονεῖ τὰ παιδιά του, καὶ, διὰ τινος ἀμελείας ἀσυμβιβάσου μὲ τὰς ἐντελείας του(3), κρίνει ἀνάξιον νὰ ἐγρηγορῇ διὰ τὴν τάξιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκόσμησε τὴν βασιλείαν του; Δημ. "Ἄν ἡ τάξις αὐτὴ πηγάζῃ ἀπ' αὐτὸν, διὰ τί τόσαι κακουργίαι, καὶ δυσυχίαι ἐπὶ τῆς γῆς; Ποῦ εἶναι ἡ παντοδυναμία του, ὅταν δὲν δύναται νὰ τὰ ἐμποδίσῃ, καὶ ἡ δικαιοσύνη του, ὅταν δὲν θέλῃ νὰ γίνῃται τοιοῦτόν τι; Φιλ. Ἐπρόσμενα αὐτὴν τὴν προσβολὴν, τὴν ἐπρόβαλον, καὶ θέλουσι τὴν προβάλλῃ πάντοτε, καὶ εἶναι μόνη, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἀντιτάττωσιν εἰς ἡμᾶς. "Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εὐδαίμονες, κἄνεις δὲν ἤθελεν ἀποσατήσει ἐναντίον εἰς τὸν ποιητὴν τῆς ὑπάρξεώς του, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑποφέρουσιν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς

(1) Ξεν. ἀπομν. α'. §. 728. (2) αὐτ. (3) Πλά, περὶ νό. §. 902.

του, νομίζουσιν ὅτι τοὺς ἐγκατέλιπεν. Ἐνταῦθα τετραγαμμένη ἡ κρίσις μου, ἐρωτᾷ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις· ὅλαι μαρτυροῦσι χάριν μιᾶς προνοίας. Ἐρωτᾷ τοὺς σοφοὺς (1), σχεδὸν ὅλοι σύμφωνοι περὶ τῆς βάσεως τοῦ δόγματος, ἀποροῦσι, καὶ διαφωνοῦσιν εἰς τὴν τρόπον νὰ τὸ ἐρμηνεύσωσι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς, πεπεισμένοι, ὅτι, νὰ περιορίζωσι τὴν δικαιοσύνην, ἢ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ ἴδιον νὰ τὴν ἐξουθενώωσι δι' ὅλου, εὐχαριστήθησαν καλλίτερα νὰ δόσωσιν ὄρους εἰς τὴν δύναμίν του. Οἱ μὲν ἀποκρίνονται, ὁ Θεὸς ἐργάζεται τ' ἀγαθόν, ἀλλ' ἢ ὕλη, διὰ τινος ἐλαττώματος προσκεκολλημένου εἰς τὴν φύσιν της, προξενεῖ τὸ κακόν, ἀνθισαμένη εἰς τὴν θείλησιν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος (2). οἱ δὲ, ἡ θεία ἐπιρροή, λέγουσιν, ἐκτείνεται μὲ ὅλην της τὴν δύναμιν μέχρι τῆς σελήνης, καί, ὅσον πλησιάζει εἰς τὰς ὑποδεεσέρας περιοχάς, τόσον ἀσθενέστερον ἐνεργεῖ (3). Ἄλλοι εἶπον, ὁ Θεὸς ἀσχολεῖται εἰς μεγάλας ὑποθέσεις, καὶ ὄχι εἰς μικράς (4). Εἶναι τέλος πάντων τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς, οἵτινες ἄφησαν νὰ πέσῃ εἰς τὰ νέφη τῆς ἀγνοίας μου κᾶπποια φρεσφόρος ἀκτίς, ἡ ὁποία τὰ ἐφώτισεν. Ἀδύνατοι θνητοί! κράζουσι, παύσατε θρηνοῦντες, ὡς κακὰ πραγματικὰ τὴν πτωχείαν, τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὰς δυσυχίας, ὅσα προσέρχονται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἔξω. Τὰ συμβεβηκότα αὐτὰ, τὰ ὁποία ἢ πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ὑπόκλισις σας δύναται νὰ μεταβάλη εἰς ἀγαθοεργίας, εἶναι συνέπεια νόμων ἀναγκαίων πρὸς τὴν τοῦ παντὸς διατήρησιν. Σεῖς κινεῖσθε καθ' ὅλον τοῦ παντὸς τὸ σύστημα, ἀλλὰ συζηνεται μόνον τὸ πολλοσημόριόν του· διωρίσθητε διὰ τὸ ὅλον, καὶ ὄχι τὸ ὅλον δι' ὑμᾶς (5).

(1) Cicer. de nat. deor. 1. c. 2. (2) Πλά. πολλαχοῦ εἰς Τίμ. (3) Ω' κελ. λευ. κεφ. β'. Ἄρισ. περὶ οὐρ. β'. κεφ. α'. Moshem. in eudw. c. 1. § 45. Not. s. (4) Παρὰ Πλά. περὶ νό. i. §. 901. παρ' Ἄρισ. αὐτ. κεφ. κεφ. 5. Εὐριπ. παρὰ Πλουτ. Πολιτ. παραγ. §. 811. (5) Πλά. αὐτ.